

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه زبان شناسی و زبان های خارجی

پایان نامه

برای دریافت درجهی کارشناسی ارشد در رشتهی

زبان شناسی همگانی

عنوان:

بررسی پیچیدگی های زبانی در خواندن و درک مطلب متون نوشتاری

قوانین مالیاتی ایران

آسیه بیات مختاری

استاد راهنما:

خانم دکتر بلقیس روشن

استاد مشاور:

آقای دکتر فرزین فهیم نیا

بهمن ۱۳۹۱

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مجمع علوم انسانی

دانشگاه پیام نور
دانشگاه پیام نور استان تهران
المعلمین و کادربزرگان و معلمان

تصویب نامه

شماره
تاریخ
پیوست

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته زبان شناسی همگانی گرایش
تحت عنوان:

بررسی پیچیدگی های زبانی در خواندن و درک مطلب متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران

نام خانوادگی: بیات مختاری
شماره پروژه: ۵۰۰۶
تاریخ دفاع: ۱۳۹۱/۱۱/۲۵
نمره: ۱۸۰
نام: آسیه
شماره دانشجویی: ۸۷۰۰۰۴۲۱۷
ساعت: ۱۱/۳۰-۱۳
درجه ارزشیابی: عالی

هیات داوران:

داوران	نام	نام خانوادگی	کداسنادی	مرتبۀ علمی	امضاء
راهنما	بلقیس	روشن	۴۱۹۴۰۴	استاد	
راهنمای دوم	-	-	-	-	-
مشاور	فرزین	فهییم نیا	۴۱۰۳۰۵	-	
مشاور دوم
داور	مریم السادات	غیاثیان	-	استاد	
داور دوم
غیررئیس هیات داوران	-	-	-	-	

تهران، خیابان استاد نجات الهی
نرسیده به خیابان کریمخان زند
چهارراه سیند، پلاک ۲۲۲
تلفن: ۸۸۰۱۰۹۰
دورنگار: ۸۸۹۰۵۳۶

WWW.TPNU.AC.IR
ensani@tpnu.ac.ir

تقدیم به :

دو اسوه‌ی مهر و صبر و عشق

پدر و مادر عزیزم

و تقدیم به :

همسرهمربان و پسر دلبندهم

و

همه‌ی عزیزانی که دوستشان دارم

با سپاس و قدردانی از استادان گرانقدرم:
سرکارخانم دکتر بلقیس روشن که زحمت
راهنمایی پایان نامه پر دوش ایشان بود
و جناب آقای دکتر فرزین فهیم نیا که در
انجام این پایان نامه مرا از مشاوره ی
دلسوزانه ی خود بی بهره نساختند

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ه.....	فهرست نشانه‌ها.....
ک.....	چکیده‌ی فارسی.....

فصل اول: کلیات پژوهش

۲.....	۱-۱- مقدمه.....
۳.....	۲-۱- بیان مسأله.....
۴.....	۳-۱- سؤال‌های پژوهش.....
۵.....	۴-۱- فرضیه‌های پژوهش.....
۶.....	۵-۱- اهمیت و ضرورت انجام پژوهش.....
۶.....	۶-۱- روش انجام پژوهش.....
۷.....	۷-۱- محدوده‌ی پژوهش.....
۷.....	۸-۱- هدف‌های پژوهش.....
۷.....	۹-۱- مفاهیم کلیدی.....
۹.....	۱۰-۱- ساختار پایان‌نامه.....

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه‌ی پژوهش

۱۱.....	۲-۱- مبانی نظری.....
۱۱.....	۲-۱-۱- زبان‌شناسی کاربردی.....
۱۲.....	۲-۱-۲- زبان‌شناسی حقوقی.....
۱۴.....	۲-۱-۳- زبان حقوقی.....
۱۵.....	۲-۱-۳-۱- تاریخچه‌ی زبان حقوقی.....
۱۶.....	۲-۱-۳-۲- ویژگی‌های زبان حقوقی.....
۱۷.....	۲-۱-۳-۳- زبان ساده‌ی حقوقی.....
۱۸.....	۲-۱-۴- خواندن.....
۱۹.....	۲-۱-۵- درک مطلب.....

- ۲۰ ۲- ۱- ۶- تحلیل گفتمان
- ۲۲ ۲- ۱- ۷- متن
- ۲۵ ۲- ۱- ۷- بافت
- ۲۵ ۲- ۱- ۹- بافت موقعیتی
- ۲۶ ۲- ۱- ۱۰- بافت زبانی (بافت همپایگی متن)
- ۲۷ ۲- ۱- ۱۱- بافتلو
- ۲۷ ۲- ۱- ۱۲- انسجام
- ۲۹ ۲- ۱- ۱۲- ۱- جانشینی
- ۲۹ ۲- ۱- ۱۲- ۲- ارجاع
- ۳۰ ۲- ۱- ۱۲- ۳- حذف
- ۳۱ ۲- ۱- ۱۲- ۴- ربط یا پیوند (انسجام پیوندی)
- ۳۱ ۲- ۱- ۱۲- ۵- انسجام واژگانی
- ۳۱ ۲- ۱- ۱۲- ۵- ۱- تکرار
- ۳۲ ۲- ۱- ۱۲- ۵- ۲- باهم آیی واژگانی
- ۳۳ ۲- ۱- ۱۳- نظام دستوری
- ۳۳ ۲- ۱- ۱۳- ۱- ساختار نحوی
- ۳۳ ۲- ۱- ۱۳- ۱- ۱- جمله‌ی ساده و جمله‌ی مستقل
- ۳۴ ۲- ۱- ۱۳- ۱- ۲- جمله‌ی مرکب
- ۳۶ ۲- ۱- ۱۳- ۱- ۳- ساخت مجهول
- ۳۷ ۲- ۱- ۱۳- ۱- ۴- ساخت میانه
- ۳۸ ۲- ۱- ۱۳- ۱- ۵- ساخت غیرشخصی
- ۳۸ ۲- ۱- ۱۳- ۲- ساختار واژگانی
- ۳۹ ۲- ۱- ۱۳- ۲- ۱- واژگان و اصطلاحات حقوقی
- ۳۹ ۲- ۱- ۱۳- ۲- ۲- واژگان مهجور
- ۴۰ ۲- ۱- ۱۳- ۲- ۳- واژگان کلیشه

۲-۲- پیشینه‌ی پژوهش ۴۱

۲-۲-۲- مطالعات پژوهشگران غیرایرانی ۴۳

۲-۲-۳- مطالعات پژوهشگران ایرانی ۴۷

فصل سوم: روش انجام پژوهش

۳- روش انجام پژوهش ۵۴

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱- مقدمه ۶۲

۴-۲- چگونگی ثبت اطلاعات ۶۲

۴-۳- تحلیل پاراگراف‌های انتخابی از بخش مواد قانونی ۶۴

۴-۴- تحلیل پاراگراف‌های انتخابی از بخش نامه‌ها و آیین نامه‌ها ۱۱۶

۴-۵- تجزیه و تحلیل کلی جدول‌ها ۱۶۷

فصل پنجم: نتایج و پیشنهادهای پژوهش

۵-۱- مقدمه ۱۸۱

۵-۲- نتایج پژوهش ۱۸۲

۵-۲-۱- فرضیه‌ی اول پژوهش ۱۸۲

۵-۲-۲- فرضیه‌ی دوم پژوهش ۱۸۳

۵-۲-۳- فرضیه‌ی سوم پژوهش ۱۸۵

۵-۳- نتایج و یافته‌های فرعی پژوهش ۱۸۶

۵-۴- راهکارهای پیشنهادی پژوهش ۱۸۸

۵-۵- کاربردهای پژوهش ۱۹۰

۵-۶- پیشنهادهایی برای مطالعات آتی ۱۹۱

فهرست منابع

فهرست منابع فارسی ۱۹۳

فهرست منابع انگلیسی ۱۹۸

فهرست منابع اینترنتی ۲۰۰

واژه‌نامه

۲۰۲.....واژه‌نامه‌ی فارسی به انگلیسی

۲۰۹.....واژه‌نامه‌ی انگلیسی به فارسی

۲۱۵.....چکیده‌ی انگلیسی

فهرست نشانه‌ها

نشانه	مفهوم
(س مع)	ساخت مجهول
(س می)	ساخت میانه
(س غ ش)	ساخت غیرشخصی
(ج و پا)	جمله‌واره‌ی پایه
(ج و پی)	جمله‌واره‌ی پیرو
(ج س)	جمله‌ی ساده
(ج مر)	جمله‌ی مرکب
(ج مخ)	جمله‌ی مختلط
(ح ف)	حذف فعل کمکی بدون قرینه‌ی لفظی
(ن گ)	عدم رعایت نشانه‌گذاری
(ر خ)	عدم رعایت رسم‌الخط

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱- تحلیل پاراگراف سوم از بخش مواد قانونی.....	۶۰
جدول ۴-۱- تحلیل پاراگراف اول از بخش مواد قانونی.....	۶۵
جدول ۴-۲- تحلیل پاراگراف دوم از بخش مواد قانونی.....	۶۷
جدول ۴-۳- تحلیل پاراگراف سوم از بخش مواد قانونی.....	۷۰
جدول ۴-۴- تحلیل پاراگراف چهارم از بخش مواد قانونی.....	۷۱
جدول ۴-۵- تحلیل پاراگراف پنجم از بخش مواد قانونی.....	۷۳
جدول ۴-۶- تحلیل پاراگراف ششم از بخش مواد قانونی.....	۷۵
جدول ۴-۷- تحلیل پاراگراف هفتم از بخش مواد قانونی.....	۷۶
جدول ۴-۸- تحلیل پاراگراف هشتم از بخش مواد قانونی.....	۷۸
جدول ۴-۹- تحلیل پاراگراف نهم از بخش مواد قانونی.....	۸۰
جدول ۴-۱۰- تحلیل پاراگراف دهم از بخش مواد قانونی.....	۸۲
جدول ۴-۱۱- تحلیل پاراگراف یازدهم از بخش مواد قانونی.....	۸۳
جدول ۴-۱۲- تحلیل پاراگراف دوازدهم از بخش مواد قانونی.....	۸۵
جدول ۴-۱۳- تحلیل پاراگراف سیزدهم از بخش مواد قانونی.....	۸۷
جدول ۴-۱۴- تحلیل پاراگراف چهاردهم از بخش مواد قانونی.....	۸۸
جدول ۴-۱۵- تحلیل پاراگراف پانزدهم از بخش مواد قانونی.....	۹۰
جدول ۴-۱۶- تحلیل پاراگراف شانزدهم از بخش مواد قانونی.....	۹۲
جدول ۴-۱۷- تحلیل پاراگراف هفدهم از بخش مواد قانونی.....	۹۴
جدول ۴-۱۸- تحلیل پاراگراف هجدهم از بخش مواد قانونی.....	۹۵
جدول ۴-۱۹- تحلیل پاراگراف نوزدهم از بخش مواد قانونی.....	۹۷
جدول ۴-۲۰- تحلیل پاراگراف بیستم از بخش مواد قانونی.....	۹۹
جدول ۴-۲۱- تحلیل پاراگراف بیست و یکم از بخش مواد قانونی.....	۱۰۱
جدول ۴-۲۲- تحلیل پاراگراف بیست و دوم از بخش مواد قانونی.....	۱۰۲

- جدول ۴-۲۳- تحلیل پاراگراف بیست و سوم از بخش مواد قانونی..... ۱۰۴
- جدول ۴-۲۴- تحلیل پاراگراف بیست و چهارم از بخش مواد قانونی..... ۱۰۶
- جدول ۴-۲۵- تحلیل پاراگراف بیست و پنجم از بخش مواد قانونی..... ۱۰۷
- جدول ۴-۲۶- تحلیل پاراگراف بیست و ششم از بخش مواد قانونی..... ۱۰۹
- جدول ۴-۲۷- تحلیل پاراگراف بیست و هفتم از بخش مواد قانونی..... ۱۱۱
- جدول ۴-۲۸- تحلیل پاراگراف بیست و هشتم از بخش مواد قانونی..... ۱۱۲
- جدول ۴-۲۹- تحلیل پاراگراف بیست و نهم از بخش مواد قانونی..... ۱۱۴
- جدول ۴-۳۰- تحلیل پاراگراف سی ام از بخش مواد قانونی..... ۱۱۶
- جدول ۴-۳۱- تحلیل پاراگراف اول انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۱۸
- جدول ۴-۳۲- تحلیل پاراگراف دوم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۱۹
- جدول ۴-۳۳- تحلیل پاراگراف سوم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۲۱
- جدول ۴-۳۴- تحلیل پاراگراف چهارم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۲۳
- جدول ۴-۳۵- تحلیل پاراگراف پنجم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۲۵
- جدول ۴-۳۶- تحلیل پاراگراف ششم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۲۷
- جدول ۴-۳۷- تحلیل پاراگراف هفتم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۲۸
- جدول ۴-۳۸- تحلیل پاراگراف هشتم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۳۰
- جدول ۴-۳۹- تحلیل پاراگراف نهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۳۲
- جدول ۴-۴۰- تحلیل پاراگراف دهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۳۳
- جدول ۴-۴۱- تحلیل پاراگراف یازدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۳۵
- جدول ۴-۴۲- تحلیل پاراگراف دوازدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۳۷
- جدول ۴-۴۳- تحلیل پاراگراف سیزدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۳۸
- جدول ۴-۴۴- تحلیل پاراگراف چهاردهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۴۰
- جدول ۴-۴۵- تحلیل پاراگراف پانزدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۴۱
- جدول ۴-۴۶- تحلیل پاراگراف شانزدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۴۳
- جدول ۴-۴۷- تحلیل پاراگراف هفدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۴۴

- جدول ۴-۴۸- تحلیل پاراگراف هجدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۴۶
- جدول ۴-۴۹- تحلیل پاراگراف نوزدهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۴۸
- جدول ۴-۵۰- تحلیل پاراگراف بیستم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۵۰
- جدول ۴-۵۱- تحلیل پاراگراف بیست و یکم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۵۱
- جدول ۴-۵۲- تحلیل پاراگراف بیست و دوم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۵۳
- جدول ۴-۵۳- تحلیل پاراگراف بیست و سوم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۵۵
- جدول ۴-۵۴- تحلیل پاراگراف بیست و چهارم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۵۶
- جدول ۴-۵۵- تحلیل پاراگراف بیست و پنجم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۵۸
- جدول ۴-۵۶- تحلیل پاراگراف بیست و ششم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۵۹
- جدول ۴-۵۷- تحلیل پاراگراف بیست و هفتم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۶۱
- جدول ۴-۵۸- تحلیل پاراگراف بیست و هشتم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۶۳
- جدول ۴-۵۹- تحلیل پاراگراف بیست و نهم انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۶۵
- جدول ۴-۶۰- تحلیل پاراگراف سی‌ام انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۶۶
- جدول ۴-۶۱- بررسی کل پاراگراف‌های انتخابی از مواد قانونی..... ۱۶۸
- جدول ۴-۶۲- بررسی کل پاراگراف‌های انتخابی از بخش نامه‌ها..... ۱۷۱
- جدول ۴-۶۳- بررسی کل پاراگراف‌های انتخابی کتاب..... ۱۷۷

فهرست نمودارها

عنوان	صفحه
نمودار ۴-۱- مقایسه‌ی فراوانی جمله‌های ساده، مرکب و مختلط در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی.....	۱۶۹
نمودار ۴-۲- مقایسه‌ی فراوانی ساخت‌های میانه، مجهول و غیرشخصی و حذف فعل بدون قرینه‌ی لفظی در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی.....	۱۷۰
نمودار ۴-۳- مقایسه‌ی فراوانی واژگان عربی، حقوقی، کلیشه و مهجور و حروف اضافه‌ی مرکب در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی.....	۱۷۰
نمودار ۴-۴- مقایسه‌ی فراوانی جمله‌های ساده، مرکب و مختلط در پاراگراف‌های منتخب بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۲
نمودار ۴-۵- مقایسه‌ی فراوانی ساخت‌های میانه، مجهول و غیرشخصی و حذف فعل بدون قرینه‌ی لفظی در پاراگراف‌های منتخب بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۳
نمودار ۴-۶- مقایسه‌ی فراوانی واژگان عربی، حقوقی، کلیشه و مهجور و حروف اضافه‌ی مرکب در پاراگراف‌های منتخب بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۳
نمودار ۴-۷- مقایسه‌ی فراوانی کل واژگان (حقوقی، عربی، کلیشه و مهجور و حروف اضافه‌ی مرکب) در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی و بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۴
نمودار ۴-۸- مقایسه‌ی فراوانی کل ساخت‌ها (ساخت‌های میانه، مجهول و غیرشخصی) در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی و بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۴
نمودار ۴-۹- مقایسه‌ی فراوانی عدم رعایت نشانه‌گذاری در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی و بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۵
نمودار ۴-۱۰- مقایسه‌ی فراوانی عدم رعایت رسم الخط در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی و بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۵
نمودار ۴-۱۱- مقایسه‌ی فراوانی انسجام واژگانی در پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی و بخش‌نامه‌ها.....	۱۷۶
نمودار ۴-۱۲- مقایسه‌ی فراوانی جمله‌های ساده، مرکب و مختلط در پاراگراف‌های منتخب	

کل کتاب..... ۱۷۸

نمودار ۴-۱۳- مقایسه‌ی فراوانی ساخت‌های میانه، مجهول و غیرشخصی و حذف فعل بدون قرینه‌ی لفظی

در پاراگراف‌های منتخب کل کتاب..... ۱۷۹

نمودار ۴-۱۴- مقایسه‌ی فراوانی واژگان عربی، حقوقی، کلیشه و مهجور و حروف اضافه‌ی مرکب در

پاراگراف‌های منتخب کل کتاب..... ۱۷۹

چکیده‌ی فارسی

عنوان پژوهش حاضر بررسی پیچیدگی‌های زبانی در خواندن و درک مطلب متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران می‌باشد. از آنجا که متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران نوعی متن حقوقی محسوب می‌شود، این پژوهش در حوزه‌ی زبان‌شناسی حقوقی قرار می‌گیرد. زبان‌شناسی حقوقی علمی میان‌رشته‌ای است که از تعامل میان رشته‌ی زبان‌شناسی و حقوق به وجود آمده و به عنوان رویکردی نوین در زبان‌شناسی کاربردی مطرح است. این رشته با به کارگیری یافته‌های زبان‌شناسی، به کشف هرچه بیشتر حقیقت در حقوق یا نظام قضایی می‌پردازد. یکی از کارکردهای زبان‌شناسی حقوقی بررسی دشواری‌های زبانی در درک متون حقوقی و ارائه‌ی راهکارهایی برای برطرف نمودن این دشواری‌هاست. در پژوهش حاضر نگارنده سعی دارد پس از معرفی زبان‌شناسی حقوقی و زبان حقوقی، با بررسی قانون مالیاتهای مستقیم ایران، پیچیدگی‌های زبانی آن را در ابعاد نحوی و واژگانی و آیین نگارش توصیف نماید. با شناسایی و توصیف این پیچیدگی‌ها، می‌توان پیشنهادهایی برای ساده‌سازی این متون ارائه نمود. روش تحقیق در این پژوهش، تحلیل محتوا می‌باشد و پیکره‌ی زبانی پژوهش ۶۰ پاراگراف می‌باشد که به روش تصادفی از دو بخش «مواد قانونی» و «بخشنامه‌ها و آیین‌نامه‌ها» کتاب مجموعه قوانین مالیاتی ۱۹ انتخاب گردیده است. در این پژوهش نگارنده می‌کوشد به این سؤال‌ها پاسخ دهد: (۱) از نظر زبان‌شناختی چه نوع دشواری‌ها و پیچیدگی‌های زبانی در خواندن و درک مطلب متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران، وجود دارد؟ (۲) وجود پیچیدگی‌های زبانی در متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران چه تأثیری در خواندن و درک مطلب آن‌ها می‌گذارد؟ (۳) چگونه می‌توان متون نوشتاری قوانین مالیاتی را ساده نمود به نحوی که خللی در محتوای آن ایجاد نشود؟ با بررسی پاراگراف‌های منتخب کل کتاب نتایج زیر به دست آمد: در بعد نحوی: جمله‌های مرکب ۵۳/۹۰٪ و جمله‌های مختلط ۳۸/۲۷٪ و جمله‌های ساده ۸/۶۴٪ از کل جمله‌ها را تشکیل می‌دهند. همچنین ۳۷/۵٪ از کل ساخت‌ها را، ساخت‌های میانه، غیرشخصی و مجهول تشکیل می‌دهند. حذف فعل بدون ذکر قرینه‌ی لفظی نیز در ۷/۴۲٪ از کل ساخت‌ها دیده می‌شود. در بعد واژگانی: ۶۱/۸۱٪ از کل واژگان را، واژگان و اصطلاحات حقوقی، عربی و کلیشه و مهجور و حروف اضافه‌ی مرکب تشکیل می‌دهند. همچنین در ۰/۲۵٪ از واژگان، رسم‌الخط فارسی رعایت نگردیده و در ۶۵/۳۰٪ از موارد، نشانه‌گذاری صورت نگرفته است. با بررسی و مقایسه‌ی پاراگراف‌های منتخب مواد قانونی و بخش‌نامه‌های کتاب مشخص گردید که مواد قانونی نسبت به بخش‌نامه‌ها دارای پیچیدگی زبانی بیشتری بوده و از انسجام کمتری برخوردارند. براساس پرسش‌های پژوهش و تدوین فرضیه‌ها، نتایج پژوهش فرضیه‌های زیر را تأیید می‌کند: (۱) پیچیدگی‌های زبانی در خواندن و درک مطلب متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران شامل پیچیدگی‌های نحوی (مانند: به کار بردن جمله‌های مرکب و مختلط، ساخت میانه، ساخت غیرشخصی و ساخت مجهول و حذف فعل کمکی بدون قرینه‌ی لفظی در جمله)، پیچیدگی‌های واژگانی (مانند: استفاده‌ی فراوان از واژه‌ها و اصطلاحات حقوقی، عربی، مهجور و کلیشه و حروف اضافه‌ی مرکب) و رعایت نکردن اصول صحیح نگارشی و رسم‌الخط می‌باشد. (۲) وجود این پیچیدگی‌های زبانی، خواندن را کند و درک مطلب را دچار اختلال می‌کند. (۳) می‌توان این متون را به نحوی ساده نمود که هیچ گونه خللی در محتوای آن ایجاد نشود، به این ترتیب که به جای استفاده از جمله‌های مرکب و مختلط، از جمله‌های ساده و کوتاه استفاده کنیم. از ساخت معلوم به جای میانه و مجهول استفاده کنیم. تا جایی که می‌توانیم به جای به کار بردن واژه‌های عربی و مهجور، از معادل فارسی و امروزی آن‌ها استفاده کنیم. آئین‌نگارش و نشانه‌گذاری را در متن رعایت نماییم.

کلیدواژه‌ها: زبان‌شناسی حقوقی - زبان حقوقی - خواندن - درک مطلب - متن - قوانین مالیاتی ایران

فصل اول

کلیات پژوهش

عنوان پایان‌نامه‌ی حاضر " بررسی پیچیدگی‌های زبانی^۱ در خواندن^۲ و درک مطلب^۳ متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران " می‌باشد. قوانین مالیاتی ایران در بردارنده‌ی مجموعه‌ای از مواد قانونی در حیطه مالیات است، از جمله: مالیات بر دارائی (مانند: مالیات سالانه املاک، مالیات بر ارث، حق تمبرو...)، مالیات بر درآمد (مانند: مالیات بر درآمد املاک، مالیات بر درآمد حقوق، مالیات بر درآمد مشاغل و ...) و دارای مقررات مختلفی در زمینه‌ی تشخیص، رسیدگی و وصول مالیات می‌باشد. از آنجا که متون نوشتاری قوانین مالیاتی نوعی متن حقوقی محسوب می‌شود، موضوع پایان‌نامه‌ی حاضر در حوزه‌ی زبان‌شناسی حقوقی^۴ قرار می‌گیرد.

زبان‌شناسی حقوقی علمی میان‌رشته‌ای است که از تعامل میان رشته‌ی زبان‌شناسی و حقوق پا گرفته و به عنوان رویکردی نوین در زبان‌شناسی کاربردی^۵ مطرح است. این رشته با به کارگیری یافته‌های زبان‌شناسی، به کشف هرچه بیشتر حقیقت در حقوق^۶ یا نظام قضایی^۷ می‌پردازد. در واقع زبان‌شناسی حقوقی، فصل مشترک زبان و حقوق است که در آن زبان‌شناسان به مسائلی مانند تشخیص صدا، تعیین هویت نویسنده‌ی اسناد مکتوب، ماهیت شهادت دروغ، مشکلات مربوط به متون حقوقی، تقلب در عنوان‌های تجاری، تعبیر و ترجمه مکالمه‌ها در دادگاه، کارآیی بروشورهای هشداردهنده و ماهیت مکالمات ضبط شده‌ای که به عنوان مدارک ارائه می‌شوند، می‌پردازند (شای^۸، ۲۰۰۱: ۶۸۳-۶۹۱).

عزیزی و مؤمنی (۱۳۹۱) با بررسی جامع تعاریف زبان‌شناسی حقوقی که توسط دانشمندان ارائه گردیده است، کلیه‌ی موارد موردنظر این شاخه از زبان‌شناسی را به سه دسته‌ی زیر تقسیم می‌نمایند:

الف- دسته‌ی اول مواردی که جرم، مجرم و مجازات است و می‌تواند شامل موارد زیر باشد:

^۱. linguistic complexity
^۲. reading
^۳. comprehension
^۴. forensic Linguistics
^۵. applied linguistics
^۶. law
^۷. Judicial System
^۸. R. w. Shuy

توهین، فحاشی، ناسزا و به کار بردن واژه های رکیک، هتک حرمت و نشر اکاذیب، تبلیغ خلاف واقع، ارتشا، تهدید، سرقت ادبی، تحریک به اغتشاش و

ب-دسته‌ی دوم مواردی است که در حوزه‌ی حقوق مدنی قرار می‌گیرد و می‌تواند شامل عنوان‌های زیر باشد:

بررسی وصیت‌نامه‌های مورد اختلاف، تشابه در نام های تجاری، بررسی یادداشت های خودکشی، ادعای تحریف بازجویی‌ها و

ج- دسته‌ی سوم مواردی است که شامل هیچ کدام از دو دسته‌ی فوق نیست و فقط روش های استفاده از ابزارهای زبان‌شناسی را شامل می‌شود، مانند: فنون‌نگارش متون حقوقی^۱، معنی‌شناسی^۲ متون گفتاری و نوشتاری، تجزیه و تحلیل کلام^۳ و متن، ترجمه‌ی مکالمات در دادگاه‌ها، استفاده از ابزارهای زبان‌شناختی در بازجویی‌های پلیس و محاکم قضایی و

در پژوهش حاضر با معرفی زبان حقوقی و بررسی قانون مالیاتهای مستقیم ایران به عنوان متنی حقوقی نگارنده سعی دارد پیچیدگی‌های زبانی آن را بررسی نماید.

۱-۲- بیان مسأله

زبان‌شناسی حقوقی یکی از رویکردهای نوین در حوزه‌ی علمی زبان‌شناسی و حقوق است. زبان‌شناسی حقوقی با استفاده از دانش زبانی و روشهای ارائه شده‌ی زبان‌شناسی در زمینه‌ی تجزیه و تحلیل کلام، معنی‌شناسی، کاربردشناسی^۴، کارگفت‌ها^۵، فنون نگارش متون حقوقی و سایر موارد، مسایل حقوقی را تحلیل می‌کند و بدین ترتیب نه تنها مشکلات زبان‌شناسان و حقوق‌دانان را در درک عقاید یکدیگر برطرف می‌سازد، بلکه درحقیقت، موجب فهم و درک صحیح قانون در جهت اجرای عدالت اجتماعی می‌گردد. جان گیبونز^۶ (۱۹۹۴: ۳۱۹-۳۲۰) زبان‌شناسی حقوقی را چنین تعریف می‌کند: "زبان‌شناسی حقوقی عبارت از فراهم ساختن مدارک کارشناسانه‌ی زبانی بخصوصی در دادگاه است". وی پس از طبقه‌بندی سطوح زبان

^۱. law text writing skills

^۲. semantics

^۳. discourse analysis

^۴. pragmatics

^۵. speech acts

^۶. John Ginnons

در چهار سطح: نگارش-آوایی^۱، واژگانی، دستوری و کلامی^۲ اظهار می‌دارد که در چهارچوب این سطوح می‌توان قابلیت درک متون حقوقی را مورد آزمایش قرار داد. در سطح نگارش- آوایی، میزان شفافیت و وضوح گفتار یا نوشتار (اعم از دست نوشته یا متن تایپ شده) مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. مثلاً در بررسی نوشتار، میزان خوانا بودن دست نوشته و در متن تایپ شده، درجه ی وضوح متن، اندازه و شکل قلم مورد توجه زبان‌شناسان است. در سطح واژگانی می‌توان واژه‌ها را به انواع تخصصی و مشترک^۳ یا غیر مشترک^۴ تقسیم کرد. در سطح دستور، ساختار دستوری را می‌توان به لحاظ سادگی یا پیچیدگی و بلندی یا کوتاهی جملات بررسی کرد. و بالاخره در سطح کلامی، متون گفتاری یا نوشتاری را می‌توان به لحاظ میزان انسجام و نوع متن یا گونه کلامی^۵ مطالعه کرد.

زبان حقوقی به دلیل ویژگی های خاص خود همواره برای غیرحقوق دانان کمتر قابل درک بوده است. گروهی از حقوق دانان معتقدند که دشواری درک متون حقوقی به دلیل محتوای سنگین خود قانون است، اما تحقیقات اندکی که در این زمینه صورت گرفته است نشان می‌دهد که این مشکل تا حد زیادی به دلیل ویژگی‌های سبکی و ساختاری این زبان است. متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران نیز همانند دیگر متون حقوقی، دارای زبان خاص حقوقی است. اینکه بسیاری از افراد برای انجام امور مالیاتی خود از وکیل کمک می‌گیرند و یا بسیاری از مراجعه کنندگان اداره مالیات دچار اختلاف عقیده مالیاتی با مأمورین مالیاتی می‌گردند، می‌تواند ناشی از پیچیدگی زبانی درخواندن و درک متون نوشتاری قوانین مالیاتی باشد. یکی از کارکردهای زبان‌شناسی حقوقی بررسی دشواری‌ها در درک متون حقوقی و ارائه راهکارهایی برای برطرف نمودن این دشواری‌هاست. با بررسی متون قوانین مالیاتی ایران و توصیف پیچیدگی های زبانی آن علاوه بر این که سایر پژوهشگران با این گونه متون بیشتر آشنا می‌شوند، می‌توان پیشنهادهای در جهت ساده‌سازی و قابل فهم نمودن این متون برای عامه ی مردم و افراد غیر متخصص در زمینه ی حقوقی ارائه نمود.

۱-۳- سؤالیهای پژوهش

در این پژوهش نگارنده می‌کوشد با بررسی متون نوشتاری قوانین مالیاتی ایران به عنوان بخشی از متون حقوقی در ایران به سؤالیهای زیر پاسخ دهد:

^۱ . grapho-phonetic
^۲ . discorsal
^۳ . common
^۴ . uncommon
^۵ . genre